

Programmatie van nichebasisopties in het gewoon secundair onderwijs - schooljaar 2021-2022

*Advies over de programmatieaanvragen voor
nichebasisopties in het gewoon secundair onderwijs*

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op vraag van Ben Weyts, Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand op 11 december 2020

Uitgebracht door de Raad Secundair Onderwijs op 11 februari 2021 met 20 stemmen voor en 1 onthouding

Vorbereiding: Technische werkgroep Programmaties secundair onderwijs op 17 december 2020, 12 en 27 januari 2021

Dossierbeheerder: Eric d'Hooghe en Marleen Colpin

1	SITUERING	2
2	CRITERIA BIJ DE BEOORDELING VAN DE AANVRAGEN	2
2.1	REGELGEVING	2
2.2	OVERWEGINGEN BIJ DE REGELGEVING	3
2.3	DE REGELGEVING TOEGEPAST OP DE AANVRAGEN	4
2.3.1	Cluster 1: de school biedt de logische bovenbouw aan	6
2.3.2	Cluster 2: de school biedt niet zelf de logische bovenbouw aan, maar een andere school in de scholengemeenschap wel	6
2.3.3	Cluster 3: de logische bovenbouw wordt noch in de school noch in de scholengemeenschap aangeboden	6
2.3.4	Cluster 4: aanvragen voor de basisoptie Freinetpedagogie	7
2.3.5	Cluster 5: Heraanvragen	7
3	ALGEMENE OPMERKINGEN	7
3.1	AANVRAGEN VAN EEN SCHOOL VOOR VERSCHILLENDE GRADEN ALS EEN GEHEEL BEKIJKEN	7
3.2	MEERDERE AANVRAGEN OP EEN VESTIGINGSPLAATS	7

1 Situering

Sinds 2020 kunnen scholen de programmatie aanvragen van nichebasisopties voor het tweede leerjaar van de eerste graad van het gemoderniseerd secundair onderwijs (SO). De Vlaamse Regering moet die aanvragen goedkeuren alvorens scholen kunnen programmeren. De Vlaamse Regering wint daarvoor eerst het advies in van de Vlor, de onderwijsinspectie en het Agentschap voor Onderwijsdiensten (AGODI).

De Vlor ontving op 11 december 2020 de adviesvraag over de programmatieaanvragen voor het gewoon voltijds SO voor het schooljaar 2021–2022. 62 van die aanvragen gaan over nichebasisopties in de eerste graad (tweede leerjaar A en B). Al die aanvragen hebben de ontvankelijkheidstoets door AGODI doorstaan.

Waar oorspronkelijk enkel de basisoptie Kunst en creatie als ‘niche’ gemerkt was, zijn daar sinds vorig jaar enkele basisopties bij gekomen: Sport, Voeding en horeca, Freinetpedagogie en Topsport. ‘Niche’ wijst op een aanbodbeperking omwille van macrodoelmatigheid. Er zijn echter geen aantallen of contingenten per regio of onderwijsverstrekker bepaald.

De 62 aanvragen zijn als volgt gespreid over de verschillende nichebasisopties en de twee stromen in de eerste graad:

Programmatie	Aantal
2e leerjaar A Freinetpedagogie	4
2e leerjaar A Kunst en creatie	8
2e leerjaar A Sport	30
2e leerjaar A Topsport	1
2e leerjaar A Voeding en horeca	4
2e leerjaar B Kunst en creatie	1
2e leerjaar B Sport	10
2e leerjaar B Voeding en horeca	4
Eindtotaal	62

Stroom	Aantal
EERSTE GRAAD A	47
EERSTE GRAAD B	15
Eindtotaal	62

Van de 62 aanvragen zijn 32 heraanvragen, waarvan er 4 in de vorige ronde al een goedkeuring tot programmatie kregen van de Vlaamse Regering. We gaan verder in op de heraanvragen bij punt 2.3.5.

2 Criteria bij de beoordeling van de aanvragen

2.1 Regelgeving

De aanvraag voor de programmatie van een nichebasisoptie moet gemotiveerd worden en houdt in elk geval rekening met alle volgende gezamenlijke criteria:¹

¹ Omzendbrief SO 61 van 5 februari 1999, § 3.3

- 1° de eventuele beperkingen of voorwaarden (zoals frequentie, geografische inplanting) die vanuit macrodoelmatigheid aan het aanbod van het structuuronderdeel zijn gekoppeld;
- 2° de kwantitatieve en kwalitatieve behoeften voor het aanbod van secundair onderwijs in de onderwijszone in kwestie met het oog op vervolgonderwijs of toetreding tot de arbeidsmarkt;
- 3° de keuzevrijheid van ouders en leerlingen;
- 4° de studiecontinuïteit van leerlingen binnen de school of binnen de scholengemeenschap;
- 5° als het structuuronderdeel (ook) arbeidsmarktgericht is:
- a) de getroffen voorbereidingen op het vlak van materiële infrastructuur en leermiddelen die voldoende en gepast zijn met het oog op de te verwerven competenties van het geprogrammeerde structuuronderdeel;
- b) de aantoonbare samenwerkingsmogelijkheden met lokale arbeidsmarktactoren en de bedrijfswereld;
- 6° de afspraken die met andere lokale onderwijsinrichters, binnen en buiten de scholengemeenschap in kwestie, zijn gemaakt over een rationeel en transparant studieaanbod.

2.2 Overwegingen bij de regelgeving

De criteria die de regelgeving vermeldt, zijn dezelfde als diegene die al langer gelden voor structuuronderdelen van de tweede en derde graad, ook voor duaal leren. De Vlor stelt vast dat ze moeilijk toepasbaar zijn op de nichebasisopties en had dan ook graag een geëigende set met criteria gezien. Hoe hebben we de criteria dan toch geïnterpreteerd en gehanteerd?

- Criterium 1: **Macrodoelmatigheid** is, net zoals voor structuuronderdelen van de tweede en derde graad, niet gedefinieerd. Dat maakt het moeilijk voor scholengemeenschappen om te bepalen wat een **rationeel aanbod** is (criterium 6). Enerzijds moeten we er rekening mee houden dat de basisopties als ‘niche’ gemerkt zijn, en dat de Vlaamse Regering er dus beperkingen aan koppelt, maar zonder contingenten te bepalen. Anderzijds roept het nichekarakter van basisopties vragen op. Moet je, gezien de observerende en oriënterende functie van de eerste graad, de keuzemogelijkheden van leerlingen inperken?

Toch kijkt de Vlor naar geografische spreiding en frequentie van de aanvragen in functie van de **leefbaarheid**. We gaan ook na hoe de scholen in dezelfde regio, onderwijszone of scholengemeenschap de aanvraag ervaren. Voor de Vlor kan er overlap zijn, op voorwaarde dat de leefbaarheid gegarandeerd is. De scholengemeenschap is het best geplaatst om die inschatting te maken.
- Criterium 2: De **kwantitatieve en kwalitatieve behoeften** voor het aanbod in de onderwijszone in kwestie neemt de Vlor ook in rekening. Het gaat echter te ver om voor alle nichebasisopties in de eerste graad al een rechtstreekse link te leggen naar hoger onderwijs of toetreding tot de arbeidsmarkt.
- Criterium 3: De **keuzevrijheid** van ouders en leerlingen past de Vlor op dezelfde wijze toe als voor de tweede en derde graad, namelijk tussen officieel en vrij onderwijs.

- Criterium 4: **Studiecontinuïteit** van leerlingen binnen de school of scholengemeenschap kan je in het geval van basisopties op verschillende manieren benaderen. Gaat het om continuïteit voor leerlingen uit het basisonderwijs of het eerste leerjaar SO, die bijvoorbeeld methodeonderwijs gevolgd hebben en nu de basisoptie Freinetpedagogie willen kiezen? Of moeten we naar het al dan niet aanwezig zijn van een bovenbouw in de school of scholengemeenschap kijken, ook rekening houdend met macrodoelmatigheid en beschikbare expertise en infrastructuur? Maar wat dan met (autonome) middenscholen? En is het niet voor alle basisopties zo dat leerlingen niet per se de verwante bovenbouw in dezelfde school kunnen vinden? Scholen kunnen leerlingen vanuit een basisoptie doorverwijzen naar scholen in de eigen scholengemeenschap, scholen in de buurt of verder weg. Dat is vandaag ook al zo. Anderzijds kan je in de tweede graad instromen vanuit gelijk welke basisoptie (m.u.v. Klassieke talen). Er is dus niet per se een rechtstreekse link.

Criterium 5: Van een basisoptie kan je weliswaar niet zeggen dat die arbeidsmarktgericht is, maar de Vlor gaat ook na of er voldoende garanties zijn op vlak van materiële **infrastructuur** en leermiddelen voor de verschillende nichebasisopties.
- Criterium 6: Het **akkoord van de scholengemeenschap** is voor de Vlor erg belangrijk. Als daar de nodige afspraken gemaakt zijn, gaan we ervan uit dat er verder onderlinge afstemming zal zijn. Ook als zou blijken dat het aanbod niet overal waar het aangevraagd wordt, kan ingericht worden wegens onvoldoende leerlingen.

2.3 De regelgeving toegepast op de aanvragen

De criteria uit de regelgeving zijn niet eenvoudig toepasbaar op het geheel van de aanvragen. We zien in dat geheel een waaier aan overwegingen en motiveringen van de kant van de scholen(-gemeenschappen), wat aangeeft dat zij de regelgeving op verschillende manieren geïnterpreteerd hebben. Sommige willen bestaand studieaanbod in de bovenbouw onderbouwen met een basisoptie, andere doen een aanbod dat voortbouwt op basisonderwijs (i.c. methodeonderwijs). Nog andere scholen willen nieuw aanbod programmeren, dat ze bij voldoende interesse ook willen uitbreiden naar de bovenbouw. Soms doen ze de aanvraag samen met een aanvraag voor de corresponderende studierichting in de tweede graad. We zien verschillende keuzes wat betreft inplanting in de scholengemeenschap, onderwijszone of regio. Ook het al dan niet niche-karakter van de corresponderende bovenbouwstudierichtingen is bepalend, wat vooral impact heeft op het aantal aanvragen voor opties in het tweede leerjaar B. Daar wordt behoedzamer geprogrammeerd. En scholen houden rekening met andere basisopties die ze aanbieden.

De gemaakte keuzes voor de eerste graad hangen bovenal samen met de visie op de samenhang met het aanbod in de bovenbouw van de scholen. Daar kan je op twee manieren naar kijken:

- Scholen mogen ervoor kiezen om hun leerlingen in de eerste graad een ruime keuze aan (niche-)basisopties te geven, om hen toe te laten te observeren, te verkennen en zich te oriënteren. Maar een basisoptie is geen voorafname op studieaanbod in de tweede/derde graad, noch ten aanzien van leerlingen, noch voor de programmatie door scholen. Nichebasisopties kunnen dus ruimer aangeboden worden dan de corresponderende structuuronderdelen in de tweede en derde graad. We verwachten dat scholen daarover zorgvuldig communiceren met de leerlingen en hun ouders. Eerstegraadsleerlingen die kiezen voor een nichebasisoptie, kunnen tijdens het tweede

leerjaar kennismaken met het verwante aanbod van de tweede/derde graad, hetzij binnen de eigen scholengemeenschap, hetzij binnen een aangrenzende of nabijgelegen scholengemeenschap. Op die manier wordt samenwerking tussen de betrokken scholen en vlotte doorstroom gestimuleerd naar de scholen met het aanbod waarvoor de leerlingen kiezen.

- Een school mag een nichebasisoptie enkel programmeren als er doorstroommogelijkheid is naar het corresponderende structuuronderdeel van de tweede graad in dezelfde school of, in het geval van een middenschool, in de (bovenbouw)school waarnaar de leerlingen veelal doorstromen. Op die manier wordt het nichekarakter van deze basisopties gerespecteerd, versnippering van het aanbod vermeden en is de aanwezigheid van infrastructuur en expertise gegarandeerd.

Om die standpunten te kunnen toepassen op de aanvragen, maken we een onderscheid tussen drie groepen van aanvragen:

- 1 Aanvragen van scholen die de logische bovenbouw aanbieden;
- 2 Aanvragen van scholen die niet zelf de logische bovenbouw aanbieden, maar een andere school in de scholengemeenschap wel;
- 3 Aanvragen van scholen waar de logische bovenbouw niet aangeboden wordt in de school zelf of in dezelfde scholengemeenschap.

We kunnen alle aanvragen in een van die drie clusters onderbrengen, m.u.v. de aanvragen voor Freinetpedagogie. Daarvoor maken we een aparte cluster.

Alvorens we de advisering voor elk van die clusters behandelen, geven we aan welke studierichtingen we in aanmerking nemen als 'logische bovenbouw':

- **Kunst en creatie:** de school biedt kso-studierichtingen aan en/of richtingen die concorderen naar het toekomstige domein Kunst en creatie;
- **Sport:** de school biedt het studiegebied Sport aan in aso, bso of tso;
- **Topsport:** de school heeft het studiegebied Sport en zit in het Topsportconvenant;
- **Voeding en horeca:** de school biedt het studiegebied Voeding en horeca aan.

Bij die laatste stellen we vast dat scholen in hun aanvragen ook verwijzen naar de aanwezigheid van de richting Verzorging-voeding (studiegebied Personenzorg) als bovenbouw voor de basisoptie en garantie op de nodige infrastructuur. Omdat de invulling van de basisoptie breed is, volstaat het voor de Vlor als de school die richting aanbiedt, om verzekerd te zijn van de nodige infrastructuur of afspraken over het gebruik daarvan.² Zo nodig kunnen scholen voor het praktijkgedeelte ook gebruikmaken van de infrastructuur van een andere school van de scholengemeenschap.

Hierna behandelen we de clusters in het algemeen, en passen daarop de criteria uit de regelgeving toe.

² POV neemt hierbij het volgende minderheidsstandpunt in: in functie van de getrapte studiekeuze en het feit dat er een apart domein Voeding en horeca voorzien is, koppelt het provinciaal onderwijs de nichebasisoptie Voeding en horeca uitsluitend aan het domein Voeding en horeca. De pakketten Bakkerij-slagerij en Restaurant en keuken onderliggend aan de basisoptie B-stroom, hebben geen verwantschap met de huidige opleiding Verzorging-voeding in het studiegebied Personenzorg en het toekomstig domein Maatschappij en welzijn.

2.3.1 Cluster 1: de school biedt de logische bovenbouw aan

Volgens de criteria uit de regelgeving (studiecontinuïteit voor de leerlingen, aanwezigheid van expertise en infrastructuur, ...) is de aanwezigheid van een logische bovenbouw in de school een pluspunt om een nichebasisoptie in te richten. De Vlor volgt dat. Alle aanvragen die aan dit criterium beantwoorden, worden dan ook gunstig geadviseerd.

Onder die cluster vallen voor de Vlor ook de aanvragen van scholen die:

- de corresponderende basisoptie momenteel al aanbieden als vestigingsplaats. Zij maken gebruik van de mogelijkheid om het aanbod zelf in te richten.
- het corresponderende bovenbouwaanbod al hebben, maar als vestigingsplaats.

De motivering voor een gunstig advies in dit geval is: in hoofde van ouders en leerlingen is de basisoptie /de bovenbouw er al.

2.3.2 Cluster 2: de school biedt niet zelf de logische bovenbouw aan, maar een andere school in de scholengemeenschap wel

We bekijken bij de aanvragen die onder die cluster vallen wat de achterliggende motivering is waarvoor een akkoord is van de scholengemeenschap.

In sommige scholengemeenschappen is afgesproken om het aanbod van de nichebasisopties te beperken tot een of enkele scholen van waaruit de leerlingen kunnen doorstromen naar de logische bovenbouw binnen de scholengemeenschap. In andere scholengemeenschappen is afgesproken dat meerdere scholen dezelfde nichebasisoptie(s) kunnen aanbieden, waarbij dan telkens een van de scholen de logische bovenbouw aanbiedt.

Beide opties zijn te verdedigen, afhankelijk van de visie op **leefbaarheid** en **studiecontinuïteit** (samenhang tussen eerste graad en bovenbouw, zie hoger). En het hangt ook samen met de geografische spreiding van scholen binnen een scholengemeenschap en van scholengemeenschappen, die sterk kan variëren.

Onder deze cluster vallen ook de middenscolen (eerstegraadsscolen) die logisch samenhangen met bovenbouwscolen, m.a.w. middenscolen waarvan de meerderheid van de leerlingen doorstromen naar dezelfde bovenbouwschool. Als daar het corresponderende aanbod ingericht wordt, beschouwen we dat als voldoende voor een gunstig advies. Dat is echter geen evidente inschatting, want we zien een grote variatie in de manier waarin middenscolen corresponderen met bovenbouwscolen (fysiek, administratief, pedagogisch project, ...).

2.3.3 Cluster 3: de logische bovenbouw wordt noch in de school noch in de scholengemeenschap aangeboden

In dat geval kijken we naar de informatie en motivering in het dossier en adviseren we de aanvraag op maat. Daarbij hanteren we een aantal criteria, die in combinatie tot een gunstig advies kunnen leiden:

- De leerlingen kunnen in een **aangrenzende scholengemeenschap** (binnen een redelijke afstand en verplaatsingstijd) de logische bovenbouw volgen;
- De programmatie komt tegemoet aan een lacune in het aanbod in de regio, desgevallend om de **keuzevrijheid** tussen officieel en vrij onderwijs te garanderen;

- De aangevraagde basisoptie past in de **visie** van de school op de eerste graad en het (toekomstig) **profiel** van de school.

2.3.4 Cluster 4: aanvragen voor de basisoptie Freinetpedagogie

Freinetpedagogie kan sinds dit jaar aangevraagd worden voor de tweede graad. De scholen hebben dus nog niet de logische bovenbouw. Daarom hanteren we de volgende criteria, die telkens tot een gunstig advies leiden:

- De school biedt al methodeonderwijs aan, hetzij enkel in de eerste graad, hetzij in een zesjarige structuur;
- De school wil ingaan op de vraag naar methodeonderwijs van ouders van leerlingen die in het basisonderwijs methodeonderwijs gevolgd hebben.

De Vlor stelt vast dat het aantal scholen dat die basisoptie aanvraagt, beperkt is (4) en dat de meeste vandaag al methodeonderwijs aanbieden.

2.3.5 Cluster 5: Heraanvragen

Als een aanvraag al goedgekeurd werd door de Vlaamse Regering, maar niet ingericht omdat in het daaropvolgende schooljaar geen leerlingen werden ingeschreven, adviseert de Vlor gunstig.

Indien een aanvraag in een vorige ronde afgekeurd werd door de Vlaamse Regering, onderzoekt de Vlor in welke mate de motivering van dat oordeel opgevolgd of weerlegd werd in de heraanvraag. We adviseren gunstig als de opvolging of duiding voor ons voldoet.

3 Algemene opmerkingen

3.1 Aanvragen van een school voor verschillende graden als een geheel bekijken

Heel wat scholen doen tegelijk een aanvraag voor een programmatie voor een nichebasisoptie en voor een programmatie in de tweede graad als logisch vervolg op die nichebasisoptie. Voor enkele dossiers keurde de Vlaamse Regering voor schooljaar 2020-2021 de aanvraag voor de tweede graad goed, maar gaf een ongunstig advies voor de eveneens aangevraagde nichebasisoptie. Daardoor volgt er voor schooljaar 2021-2022 een heraanvraag voor de nichebasisoptie die automatisch een gunstig advies krijgt vanwege het criterium dat de school een logische bovenbouw aanbiedt.

De Vlor vraagt de Vlaamse Regering om het aanvraagdossier van een school in zijn volledige context te bekijken en haar beoordeling op een logische manier uit te voeren, hetzij gefaseerd, hetzij met een gelijk advies voor programmaties die in elkaars verlengde liggen in het kader van een herprofilering van een school.

3.2 Meerdere aanvragen op een vestigingsplaats

Er zijn scholen die na een aantal herstructureringen met verschillende instellingsnummers op één vestigingsplaats of met verschillende vestigingsplaatsen op één campus zitten en een zelfde programmatie aanvragen op elk instellingsnummer. Voor die scholen volstaat dan één

programmatie. De Vlor spreekt zich niet uit op welke vestigingsplaats of onder welk instellingsnummer het ingericht kan worden. De scholen die zich in die situatie bevinden, moeten er vooraf op gewezen worden om in dat geval een keuze te maken.

Marleen Colpin
secretaris Raad Secundair Onderwijs

Saskia Lieveyns
voorzitter Raad Secundair Onderwijs